

III. En el Flamicell, segons sembla, en te. Benès: 939: «*ipsa Padule* ['aiguamoll o prada aigualosa'] de villa *Tovos*» (Abadal, *P. i R.*, 348).

IV. o idèntic a III?) *Els Tòys*, en els pendents del Turbó, cara NE., clotarada que hi puja des del terme de La Múria (1GC, 4º12 × 42º26), dividida en *Els Tòus de Dalt* i *de Baix*, oït a Espés (xix, 119.2). Veg. en el terme de Fontjanina, un clot que desaigua en el Barranc dels Plans (xix, 143.18), al peu de la Roca *des tòys*, pic rocós a l'OSO. de Llidura, i al Sud d'aquell hi ha el «Collet *des Tòus*» (xix, 144.2 i 3).

VI. Font de *Tous* en el Ripollès, prop de Les Lloses (CATorras, *Pir. Cat.* v; *Berg.*, 122). També alguns en el Migjorn valencià, on no és sols cognom (sovint escrit *Thous*), també NL menor: *Racó de Tous* al Campello (xxxvi, 110.24). *Finca de Tous*, a Benidorm (xxxv, 112.1, un altre a Alfàs (xxxv, 7.22).

DERIV. La *Tòva*, a l'alt Urgellet, en paratge o paratges que anoto a Asnurri (xxxvii, 167.13); i en plural, *Les Tòves*, en els immediats termes d'Argolell (xxxvii, 178.8) i Civís (xxxvii, 163.6 i 18, 166.3, 159.21). Planells de *les Toves* o *des tóbes* entre Farra i el Mas de Conques (ja prop d'Ars), més amunt de la Creu de Bedet, i abans del Bosc de Conflent (Ll. 22, 81). *Les Astòbes*, te. de Pallerols del Cantó (xxxviii, 1.14, 2.13). Crec que és diferent de tots aquests un lloc *Tobes*, que surt en un doc. de 954, citat junt amb *Arbas*, doc. que crec ribagorçà p. p. SerranoS. (*NHRbg.*, p. 308). Potser originalment fou també un lloc *Toves*, el que avui anomenen *Cal Tóbes* al Lluçanès ('48 × '04), oït a Sta. Eulàlia de Puigoriol (xlvi, 118.11, 159.37 i 45).

Collectius. *Toveda*, 1118, en un doc. de Poblet: «in loco q. dic. *Toveda*» (*Cart.* Poblet, p. 82). A St. Feliu de Guíxols hi ha un carrer que veig retolat *Tueda*, va cap a Castell d'Aro (xliv). D'aquest és derivat *Los Tovadals*, al Priorat, te. Poboleda (xii, 52.7).

Un altre coh. fou *Tovar*, molt difós en domini castellà més que en el nostre (E.T.C. I, 139). Tanmateix *Tova(r)s*, te. Xodos (xxix, 89.23). I en els *Llibres de Vàlues* de Cast. Pna., de 1370 i 71: Barranc de *Tovarç*, capellania d'En *Tovarç* i Guillem *Tovarç*, repetidament. *Vila-Tovar*, te. Lladurs (Sols.). En forma mossàrab. *Tovales*, partida de la Font de la Figuera (xxxii, 42.23). Arabitzat, *Tovar* es convertí en *Tovarra*, pda. de Canals (xxxii, 29.4), i *Tobarra*, mun. manchego prop de Hellín. I en forma d'ultracorrecció basco-romànica *Tovarres* a l'Alt Pallars (E.T.C. I, 139, 162): és Barranc *dels Tobàres*, afl. dr. de la Ribera de Tavascan, amunt del poble, abans de *Graus*; és paratge comunal amb Estaon, sota la serra del qual afronta amb Lleret (Ll. 21 i 24, 54).

A les Illes, un diminutiu *Tovèl*, que s'explicarà bàsicament com nom d'un pou, el «Pou de *Tovell*», en te. de Maria (Masc., 20A1), vora la possessió *Son Toell* (ja en el m. Despuig), cit. a Maria (xli, 32.23): vora el quadrifini amb Muro, Sta. Margalida i Llubí (Masc. 11B7) (xli, 24.17 i 2.20). A Eivissa *Tuells*, cognom poc freqüent (BDLC xii, 58). En el fons potser és

diminutiu d'això *Els Tovallons* a l'alta Cerdanya, te. Eina, encara que allí ho expliquen per unes fades que hi feien «La Bugada de les Encantades» (xxiii, 46.12), al·ludint a uns blancalls de congesta que es veuen allí damunt.

Important i antic: *Tovella*, te. Olesa de Montserrat, prop del *Cairat*. Antic alou, avui encara masada amb riques terres. 985: «castrum quod dicunt *Spadas* [avui l'encinglerat santuari de St. Salvador de les Espases] --- et ipsum alaude q. dicunt *Tovella* --- castrum de *Sparagaria*» (*Dipl. Cat. Vic*, 436, 517); 993: «castros q. nuncup. *Ipsas Spadas* cum *Sparagaria* --- et *Ipsa Tovela*, cum suos term., et ipsa *Molena*» (ib., 487, 571). Avui en diuen més aviat «Can *Tovella*» o «C. T. del Cairat», Casac. 1920, oït a Olesa, i també allí mateix: pla on es feren aplecs i exercicis militars en temps dels carlins, i qual ens preparàvem per alçar-nos contra la dictadura catalanica, 1924. *Tovella* és cognom de vell arrelament a Terrassa, al Maresme etc.

Tovanc 'fondalada', oït viu «aquell *tubânk*», a la Serra de Busa, 1936. Hi ha també una *Font del Tovanc* en el te. berguedà d'Olván (enq. 1953), per al sufix cf. *LleuresC*, 412; *Top. Hesp.* II, 128, 161, 187; *DECat* VIII, 672a23-31.

L'adj. f. *tova* apareix repetidament aplicat a NLL designant una font. *Fontitova*, te. Adons; *Fontetua*, te. Erta, contret. I amb -g- epentètica: *Fontuga*, a Viuet (vall de Barravés) — *Fontova*, *Puebla de ~*, ja enllà, però arran de la frontera ling., poblet entre Llaguarres i Graus, ja 1002: *Font Tova* (M. Duque, *Docs. Ovarra*, 2.4). La forma *tuga* que veiem a Erta i a Viuet (i supra *Puietugo*) ha donat el cognom *Tugues*, arrelat especialment en el Solsonès: a Llanera, a Solsona (xlvi, 161.20), a Lladurs (xxxii, 160.17), i també immigrat en els barris vells de Bna., 1912.

La *Toarda*, clot i font te. Vilallonga (V. de Camprodon) (1969, 1970), prop de Faitús, en el camí d'Abella a la dr. del Ter, 1 k. al SE. de Vilallonga.

La *Toara*, font, paratge de pastures i cabanyera en el límit entre les Viles de Turbó, Vallabriga i Torlarribera; oït sempre *la toára*, trisiñab, a cada un del tres pobles (xix, 63.66, 75.114): no és, doncs, el nom de l'acònit *tuara* (TÖRA); encara que també aquest el vaig oïr pron. *toára* a Les Pauls; ni és combinable amb el basc (*i)turri* 'font'.

Toar en els nomenclàtors (NCEC). *Tobà(r)*, veïnat d'Abella de la Conca (Trempe), 27 hab., suprimit el 1950; en l'enq. de 1953, el nostre enviat només trobà una masia «cal *Taó*» (sic?), però fou *Toà*, que trobo com cognom a Gerri el 1518 (*Spill de Cbò*, 126v). I un «Michael *Toar*» a Coll de Nargó [que és uns k. a l'E. d'Abellar], en doc. de 1573 CCandí, *Mi. Hi. Ca.* II, 92).

Tou, com és sabut, prové del ll. TŌFUS, on la -F-, després de sonoritzar-se en -v- entre vocals, esdevingué -y- en venir a la fi de mot, però restà -v- al mig. Com que al més alt Pallars resten sordes les intervocàliques, es comprén que allà aquesta -F- resti -f-. *Lo tuféllo* és un paratge, te. Esterri de Cardós, al damunt